

Nei, nei, nei

TEKST

Bjørnar Olsen

PSY
KOL
OGI

PUBLISERT 10. oktober 2006

Guttungen har akkurat pekt på en Volkswagen Transporter i retro seksti-talls surf design, pakket inn i en liten pappeske med ordene «collectors edition». Eller han har pekt på en Bayblade-arena i pur grågrønn plast. Eller noe med utsagnet «batteries not included» i skriftstørrelse åtte. Igjen spør han: Kan jeg få den? Mitt nei-mantra aktiveres igjen. Og igjen. Til han spør: Hvorfor ikke?

«Som foreldre har man gått fra å være en som kunne gi, til en som holder tilbake»

Da blir jeg straks mer i villrede, langt mer i villrede enn hva mitt bastante «nei» skulle tilsi. Men jeg finner på noe. – Du har så mange biler fra før, så du trenger ikke en til; det er snart bursdag/jul/sommerferie; den koster for mange penger ... Mange biler fra før, jo da, men min stadig voksende CD-samling inneholder mer enn nok band som skiller seg mindre fra hverandre enn en grønn Morris og en blå boble.

Og når kvelden lir på, leser vi Charlie og sjokoladefabrikken for andre gang. Den delen han kan utenat alt etter første gjennomlesning, er delen om Veruca Salt, den motbydelige, bortskjemte jentungen som får alt hun peker på. Jeg får en gryende fornemmelse av at disse sidene har blitt fremført med større glød, patos og overbevisning i første runde enn noe annet parti av boken.

For all del, vi trenger ordet nei, også i samvær med barn. De skal ikke danse på togskinner, knytte plastposer rundt hodet eller hoppe fra toppen av høyhus. Samtidig er mitt nei svært anderledes enn det nei – et som vokser frem i knapphetstider. Har man ikke penger, så er nei'et en ressursprioritering: Du får ikke bil nå, men kan ønske deg det til jul. Men mitt nei er sjelden begrunnet i knapphet; Kinas inntog på verdensmarkedet har gjort at det er fullt mulig å kjøpe leker hver dag uten å ruinere seg – det er tross alt mye et barn setter pris på til tyve kroner.

Så hvor kommer begrunnelsen til mitt nei fra? Moral? At det bygger barnets karakter og er oppdragende? Har det blitt en refleks? Eller skyldes det at et ja blir verdiløst og et nei verdifullt når alt er innenfor (økonomisk) rekkevidde? Uansett føler jeg meg stadig oftere som grinchen. Rett nok har jeg ikke stjålet julen, men jeg klarer da å tuske til meg en og annen gledesstund rett foran øynene hans jevnt og trutt gjennom hverdagen.

Der foreldre før gledet sine barn med å kunne kjøpe en is en gang iblant, har min foreldrerolle blitt å fungere som et eneste stort nei. I stedet er det som om alle gleder og goder et barn får, eksisterer på andre arenaer enn de jeg opptrer på som far: Det er avslutning i barnehagen, 17. mai og juletreffester; han er hos besteforeldre på søndagsmiddager med dessert, brus og noe attåt; han er i bursdager og får på toppen av geleen med seg en gottepose hjem herfra (noe som mest av alt minner om å sende med en six-pack øl til fulle kompiser som omsider har vett til å forlate nachspielet). Men hjemme er det «nei, du får ikke gotteri her». Og det må sies: jeg synes dette er en litt stusselig rolle å ha, samme hvor mye jeg tror det er riktig. I stedet for brus og kaker tilbyr jeg ham vann og brød som en annen straffange.

Som foreldre har man altså gått fra å være en som kunne gi, til en som holder tilbake. Alt takket være overfloden. Så annerledes dette er enn den gleden Jan Kjærstad beskriver i «Forføreren», ekstasen som fantes i at noen fraktet en sensasjon av en frukt over landegrensen fra Sverige, at noen dro med seg en kuriositet som en *fersk* fersken inn i gamlelandet, med en smak som står igjen i hovedpersonen Jonas sitt smaksminne som langt overtruffen selv måltider på Bagatelle, et minne så ladet at den frydefulle nytelsen aldri kan tangeres.

I overflodssamfunnet er det verken enkelt eller lov å gi bort slike enkle ekstaser. I stedet sitter vi igjen med kjærlige nei og grensesetting, som vi ikke har noe annet valg enn å tro på for at vi skal ha sisu nok til å fortsette med det dag ut og natt inn. For det er visst bra. Det er i hvert fall det jeg hører fra mine venner, fra TV, bøker og radio, fra aviser og statens barneoppdragere. Og sjelden er man så stolt og moralsk opphøyde som når man stolt kan si at «mitt barn foretrekker Bris fremfor brus».

Samtidig kan jeg ikke fri meg fra tanken om at jeg har endt opp som en doktor Kneipp eller Graham; personer som begge blandet like deler moralske dygder, vitenskap og korn inn i sine brød, enten det var for å fremme blodets kvaliteter eller minske onaniens skadevirkninger. Men siden moralen ikke lenger får lov til å gjøre bruk av autoriteter, må den virke gjennom hver enkelt av oss. For ingen skal få komme her og fortelle oss hva som er til det beste for *våre* barn, det er det vi, og bare vi, som vet. Dermed må moralen la hver enkelt av oss predike om det gode liv og helvetes flammer i vår barneoppdragelsens panoptikon. Slik målbærer hver enkelt av oss moralismen i en tid da vekt, konsum og frihet tilsynelatende øker i takt, og det på en langt mer kostnadseffektiv måte enn den katolske kirken eller skolevesenet.

Men nei, han får fortsatt ikke bil før han er atten.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 43, nummer 10, 2006, side 1060-1061

TEKST

Bjørnar Olsen, Sjefredaktør

